

Aurelio Fernandez, *Compendio de teologia moral*, Ediciones Palabra, Madrid 1995, ss. 774

Środowisko teologiczne z satysfakcją może poszczycić się pojawieniem się (trzy lata temu) na hiszpańskim rynku księgarskim „Kompedium Teologii Moralnej” katolickiej, autorstwa ks. Aurelio Fernandez, profesora Teologii Moralnej na Fakultecie Teologicznym w Burgos. Jest to niebywałe osiągnięcie naukowe na skalę światową, mając na uwadze kryzys teologii moralnej, teologii która chce i musi stawić czoło współczesnej mentalności permissywnej i konsumpcyjnej człowieka, i która jednocześnie ugina się pod ciężarem wymogów i kryteriów naukowych oraz doktrynalnych Kościoła (w tym ostatnim przypadku wyznaczonych przez Sobór Watykański II i aktualne nauczanie papieskie). Prezentowane dzieło próbuje wyjść naprzeciw moralnym problemom współczesnego człowieka i zarazem sprostać naukowym warunkom teologii moralnej, jakkolwiek jego charakter sumaryczny i popularno-naukowy może to utrudniać. Wydaje się jednak, że autorowi chyba właśnie o taki charakter tutaj chodzi i w tym należy widzieć wartość jego publikacji, która ma służyć nie tyle dla profesjonalistów ile dla laików, tzn. dla każdego, kto będzie chciał się zorientować w nauczaniu moralnym Kościoła Katolickiego. Tym bardziej, że samo „Kompedium”, jak stwierdza autor i co wynika z rozplanowania omawianych przez niego zagadnień, reasumuje (uzupełniając o ostatnie dokumenty Kościoła, tj. Veritatis Splendor, Katechizm Kościoła Katolickiego, Evangelium Vitae) jego wcześniejsze, ogromne trzytomowe dzieło wydane w latach 1992-1993 (Editorial Aldecoa, Burgos) skierowane właśnie dla specjalistów (por. s. 13-14).

Tak więc, omawiana przez nas pozycja jest kompendium w podwójnym znaczeniu:

- streszcza obszerniejsze trzytomowe, ściśle naukowe dzieło, odwołując się do niego w zagadnieniach wymagających szerszego potraktowania oraz w kwestiach dyskusyjnych i polemicznych, służąc mu poniekąd jako przewodnik,
- jest swoistym praktycznym kompendium teologii moralnej (tamże).

Całość materiału jest podzielona na trzy części, stosownie do trzech wyżej wspomnianych tomów poprzedniej publikacji.

Część I podejmuje zagadnienia teologii moralnej fundamentalnej. Książk profesor podzielił ją na dwie sekcje: fundamenty moralności i elementy teologii moralnej ogólnej.

W ramach pierwszej omawia podstawowe pojęcia związane z moralnością, charakter naukowy i teologiczny dziedziny moralnej, jej stosunek do nauk pokrewnych oraz jej specyficzne cechy widziane w potrójnej perspektywie: antropologicznej, aksjologicznej i normatywnej. Po pobieżnym zarysie historycznym teologii moralnej, na tle analizy i krytyki dwóch powstałych w historii tradycyjnych modeli tej teologii (jeden, św. Tomasza z Akwinu, polegający na wyjaśnieniu teologicznym cnót, drugi, św. Alfonsa Marii Liguori, polegający na systematycznym wyłożeniu przykazań Bożych i sakramentów św.), autor usprawiedliwia swój własny podział materii teologii moralnej szczegółowej, właściwy już dla niektórych podręczników współczesnych. Proponuje wziąć pod uwagę postępowanie moralne z perspektyw bliższych codziennej egzystencji człowieka, takich jak: Bóg, rodzina, konkretne problemy życia od jego narodzin aż do śmierci oraz skomplikowane sytuacje wynikające z życia społecznego, ekonomicznego i politycznego. Dlatego dzieli teologię

moralną szczegółową na: moralną osoby i rodziny oraz moralną społeczną, ekonomiczną i polityczną (por. s. 134). Obowiązują przy tym kryteria uwzględniające współczesne tendencje panujące w teologii; chodzi tu o chrystocentryzm, wypuklenie antropologii chrześcijańskiej, wymiaru pneumatologicznego, fundamentu sakramentalnego, aspektu eklezjalnego i funkcji społeczno-politycznej moralnej chrześcijańskiej.

Podział teologii moralnej ogólnej (fundamentalnej) właściwie pozostaje bez zmian. Jej elementy przedstawia autor w drugiej sekcji, podejmując pięć klasycznych tematów: – podmiot moralny wyrażony w akcie ludzkim, który wymaga świadomości i wolności – sumienie, widziane w aspekcie historycznym, filozoficznym i psychologiczno-pedagogicznym, – etykę normatywną, czyli prawo w jego różnych odmianach, charakter normatywny jakiego udziela teologii moralnej, jego związek z wolnością i sumieniem, – moralność aktu ludzkiego jako wypadkową subiektywności i obiektywności działania – grzech i nawrócenie człowieka jako drugą stronę egzystencji chrześcijańskiej.

Teologia moralna szczegółowa, zgodnie z przedstawionym wyżej kryterium podziału, znalazła swój wyraz w dwóch następnych częściach omawianej przez nas publikacji: „Moralna osoby i rodziny” (cz. 2) oraz „Moralna społeczna, ekonomiczna i polityczna” (cz. 3).

Na część drugą składają się trzy sekcje, omawiając rzeczywistość osoby ludzkiej w jej potrójnym odniesieniu moralnym: do Boga (cnota religii), do wspólnoty rodzinnej (moralna rodzinna i seksualna) i do samego faktu życia (bioetyka).

Cnota religii stanowi istotną odpowiedź człowieka na powołanie chrześcijańskie, na pytanie o Boga i Jego wpływ na kulturę; z niej wynikają takie powinności jak: chwała Boża, prawdziwy kult do Boga w jego aspekcie prywatnym lub publicznym, wyraźnie różniący się od zjawiska przesądu, religijność ludowa, wpływ kultu na braterstwo międzyludzkie (rozd. I). Obok tych powinności natury ogólnej, należy wymienić istotne religijne obowiązki chrześcijanina, wyrażone w podstawowych aktach religijnych (adoracja, dziękczynienie, modlitwa prośby, zadośćuczynienie), w celebracji niedzieli jako Dnia Pańskiego, w przysiędze, w ślubach o wartości religijnej (rozd. II). Trzeci i ostatni rozdział poświęcony cnotcie religii koncentruje się na grzechach jej przeciwnych: na odrzuceniu Boga przez ateizm, agnostycyzm, bluźnierstwo przeciw Bogu i świętym, świętokradztwo; na nieprawidłowym traktowaniu Boga i religii, w przesądzie i bałwochwalstwie oraz na wróżbiarstwie, sektach, masonerii i krzywoprzysięstwie.

Moralna rodzinna i płciowości zajmuje trzon drugiej części (druga sekcja). Omawia się ją w aspekcie małżeństwa, które stanowi podstawowy warunek trwałości prawdziwej rodziny i umożliwia godziwe korzystanie z ludzkiej płciowości. Najpierw przedstawia się doktrynę biblijną o małżeństwie, następnie jej rozwój w okresie patrystycznym i w epoce tworzenia się tzw. „kanonów” synodalnych lub soborów partykularnych, w końcu, jej formę oficjalną w nauczaniu Magisterium Kościoła. Dalej jest miejsce na wyjaśnienie natury małżeństwa jako takiego (jedność i nierozzerwalność) oraz jego specyfikę chrześcijańską. Tym co charakteryzuje jeszcze naturalną instytucję małżeństwa jest nastawienie na prokreację. Zagadnienie to, omawiane w ramach następnego rozdziału, wiąże się z właściwym rozumieniem płciowości jako integralnym elementem miłości małżeńskiej. Ostatni rozdział poświęcony jest rodzinie, przyczynach kryzysu w jakich się ona dziś znajduje, prawach jakie powinno się uwzględnić, by przywrócić jej dawną kondycję.

Bardzo ciekawy klucz nasz hiszpański profesor obrał przy omawianiu zagadnień bioetycznych, dotyczących moralności samego faktu życia. Proponuje uchwycić życie ludzkie w jego trzech podstawowych momentach: powstania, rozwoju (utrzymaniu) i końca. Z początkiem życia wiąże się zagadnienie funkcji rozrodczej człowieka, powstanie (zapłodnienie) nowego bytu oraz jego narodzenie; tym samym potępia się etycznie wszystko to, co im się sprzeciwia, a więc: sterylizację, techniki sztucznego zapłodnienia, które manipulują początkiem życia, oraz aborcję. Człowiek ma obowiązek zachowania swojego bytu, dlatego bioetyka ma bronić różnych środków mających zachować i polepszyć życie ludzkie; wobec tego, popiera transplantacje organów, niektóre eksperymenty medyczne; i odwrotnie, zakazuje to, co szkodzi życiu, jak: samobójstwo, zabójstwo, terroryzm, tortura, narkomania, alkoholizm; osobno rozpatruje problem strajku głodowego i kary śmierci. W końcu, życie człowieka wyczerpuje się z czasem i jego przeznaczeniem jest śmierć, dlatego bioetyka zabiega o zapewnienie opieki chorym i broni ich prawa do tego, by mieli godną śmierć; stąd potępia medycynę i eksperymenty nieludzkie oraz eutanazję.

Ostatnia część „Kompendium teologii moralnej” obejmuje moralną społeczną, ekonomiczną i polityczną. Po opracowaniu historycznego jej wątku – z uwzględnieniem społecznego nauczania Magisterium Kościoła ostatniego wieku- (sekcja pierwsza), autor zajmuje się podstawowymi problemami teologii moralnej społecznej, jak: godnością osoby ludzkiej, jej prawami, sprawiedliwością i niesprawiedliwością społeczną (sekcja druga); następnie rozpatruje szczegółowe zagadnienia moralnej ekonomicznej, jak: etyka pieniądza, chrześcijańskie znaczenie pracy, prawo do dóbr ekonomicznych i własności, sprawiedliwość dystrybucyjna i społeczna (sekcja trzecia); w końcu omawia kwestie szczegółowe moralnej politycznej takie, jak: chrześcijańskie znaczenie życia politycznego, wspólnota polityczna, uwypuklając państwo i społeczność, oraz dobro wspólne (sekcja czwarta).

Należy podziękować ks. Profesorowi Fernandezowi za jego ogromny trud w tym, by przybliżyć współczesnemu człowiekowi i tak już nie łatwą problematykę teologii moralnej katolickiej przeżywającej dziś swój okres próby. Cieszy fakt, że potencjalnie każdy czytelnik w Hiszpanii może mieć wgląd w jej tajniki, zaułki i problemy, śledząc na bieżąco jej zmagania i wierność głoszonej przez Chrystusa i Jego Kościół prawdzie. Życzylibyśmy sobie również w Polsce mieć podobne kompendium lub przynajmniej podstawowy podręcznik, coś w rodzaju „ABC teologii moralnej”, przystępny dla szerszego grona czytelników, nie tylko dla specjalistów.

ks. Ryszard Gron